

Metodisk mangfoldighed i arbejdslivsforskningen

Arbejdslivsforskningen er i udpræget grad et forskningsfelt, som er empirisk funderet og som derfor gør brug af en meget bred vifte af forskellige forskningsmetoder. Spændvidden går fra naturvidenskabelige og kvantitative metoders deskriptive karakter over en række kvalitative undersøgelsesformer og til direkte interventionsmetoder som blandt andet aktionsforskning. Denne variation og metodemæssige kreativitet i forskningen er naturligvis funderet i forskellige teoretiske inspirationer. Samtidig knytter der sig meget forskelligartede forskningsetiske ambitioner og idealer til forskellige former for arbejdslivsforskning. Med temaet om metoder i arbejdslivsforskningen ønsker vi at præsentere et udsnit af denne mangfoldighed.

Artiklerne i dette nummer spænder således vidt, men deler også forskellige tematikker på tværs. En række af artiklerne forholder sig således til, *hvordan det studerede felt transformeres og aktiveres af forskningens aktiviteter*. Kan forskningen for eksempel give det studerede felt mulighed for 'at blive noget andet' i forskningsprocessen? Hvad giver vi feltet og dets aktører mulighed for at blive og gøre med de metoder og interventionsformer vi vælger? Og hvad kan vi lære når feltet sparker igen og ikke vil som forskeren vil?

Et andet tværgående tema er *metodernes evne til at beskrive og håndtere den store kompleksitet*, der karakteriserer arbejdslivsforskningens felter. Hvem skal spørges og

involveres i vores undersøgelser – medarbejdere, brugere, borgere, sagsbehandlere, politikere, virksomheder, mellemledere, og topledere? Hvordan skal de spørges og involveres? Hvilke metoder kan kombineres og med hvilke muligheder og konsekvenser for videnskabelsen? Og hvad betragtes i forlængelse af dette som valid, interessant og relevant viden?

Et tredje tværgående tema er interessen for at tydeliggøre, hvordan forskellige teoretiske inspirationer og konceptualiseringer både kan befrugte den analytiske forståelse af det, arbejdslivsforskningen undersøger, men også helt grundlæggende have betydning for, hvilke metoder, der er relevante. Arbejdslivsforskere, der arbejder med teorier og begreber, som omhandler feltet som sprogliggjorte magtrelationer, kan have brug for andre metodegreb end arbejdslivsforskere, der teoretisk forstår feltet som interagerende materialiteter.

Samlet giver artiklerne i dette temanummer af Tidsskrift for Arbejdsliv et indblik i den metodemæssige mangfoldighed og kreativitet, som præger arbejdslivsforskningen.

I det første bidrag "Auto-fotografi som metode – når medarbejdertrivsel er et socio-materielt fænomen" sætter Mette Mogensen fokus på brugen af auto-fotografi som metode til at studere medarbejdertrivsel indenfor arbejdsmiljøforskningen. Med autofotografi menes, at forskeren lader informanterne selv tage billeder. Sædvanligvis forbindes denne metode med en organisationsæste-

tisk tilgang, hvor fotografiet betragtes som et redskab til at opnå en bedre forståelse af den særlige livsverden, der præger de mennesker, der studeres, fordi fotografiet muliggør en hensynstagen til fotografens eget perspektiv. Mogensen udfordrer dog dette perspektiv og præsenterer, med afsæt i aktør-netværksteori samt i en performativ forskerposition, en alternativ måde at anvende autofotografiet på, hvor det enkelte motiv betragtes og analyseres som en del af et større organisatorisk netværk og hvor det er forskerens opgave at trække forbindelseslinjer mellem fotografiet og disse netværk. Dette illustreres gennem en analyse af et enkelt autofotografi – et billede af et støt-teben – der stammer fra en undersøgelse af medarbejdertrivsel hos postmedarbejdere i Post Danmark. Ved at anvende autofotografiet på denne måde argumenterer Mogensen for, at man giver feltet mulighed for at blive til noget andet eller noget nyt og at der derved skabes ny viden om arbejdsmiljøet. Mere konkret så sker der en forskydning af fokus fra et psykosocialt til et socio-materielt perspektiv på medarbejdertrivsel.

I deres artikel "Vidensproduktion, positionering og magt i historieværksteder" præsenterer Agnete Meldgaard Hansen og Maria Hjortsø Pedersen en analyse af de særlige præmisser, der opstilles for vidensproduktion i historieværksteds-metoden. Forfatterne diskuterer herudfra implikationerne for forhandling af gyldig viden og legitime subjektpositioner blandt deltagerne i værkstederne. Der argumenteres for, at analyser af den konkrete interaktion i værkstederne kan generere nye indsigter i tillæg til indholdsmæssige analyser af de producerede fortællinger.

Ditte Tofteng, Mia Husted og Mette Bladt giver i deres artikel "Kritik og viden i aktionsforskningen – om vanskelighederne ved at gøre og vide det rette, som kan stoppe stress", et bud på en alternativ metodisk vej

for forskning i og interventioner mod arbejdsbetinget stress. Ekspertbaserede, standardiserede anvisninger og løsninger på stressproblematikker kritiseres, og i stedet peges, med udgangspunkt i erfaringer fra et aktionsforskningsprojekt i hjemmeplejen, på kollektive erkendelses- og udviklingsprocesser som en gangbar vej til både forebyggelse, afhjælpning og undersøgelse af stress.

Sophie Danneris Jensens artikel "Metodekombination som mulig tilgang til studiet af komplekse fænomener" har afsæt i en undersøgelse af beskæftigelsesindsatsen overfor kontanthjælpsmodtagere med særlige problemer. Artiklen præsenterer og diskuterer en særlig form for metodekombination. Kombinationen af de udvalgte metoder adskiller sig fra traditionel meto-detriangulering i den forstand, at empiri-indsamlingen ikke foregår i uafhængige parallelle spor, men derimod i et løbende samspil, hvor metoderne fungerer som samtalepartnere, der kontinuerligt udfordrer og initierer den følgende empiriske analyse.

I artiklen "Beskæftigelsesindsatsen i et brugerperspektiv" af Bente Bjørnholt og Jens Hørby Jørgensen sættes der fokus på brugen af brugerundersøgelser på beskæftigelsesområdet. Afsættet for artiklen er, at brugerundersøgelser igen har vundet frem på beskæftigelsesområdet, men der mangler en mere systematisk tilgang til brugerinddragelse og det søger artiklen at bidrage til. Derfor stiller de to forfattere spørgsmålet om, hvordan spørgeskemabaserede brugerundersøgelser kan tilrettelægges og bruges i beskæftigelsesindsatsen. I artiklen diskuteres først muligheder og faldgruber, når man anvender spørgeskemabaserede brugerundersøgelser og dernæst appliceres disse på tre brugerundersøgelser i tre forskellige kommuner. En af artiklens hovedpointer er, at brugerundersøgelser ikke er en neutral aktivitet, hvor der alene tages rationelle metodevalg. De hensyn og interesser der

karakteriserer beskæftigelsesindsatsen er ifølge forfatterne mindst lige så afgørende for undersøgelsens gennemførelse som de rationelle metodiske overvejelser. Dermed indebærer de metodiske valg der tages i sådanne undersøgelser en prioritering af nogle perspektiver og interesser fremfor andre.

Charlotte Wegener og Marie Aakjær berører i det sidste bidrag til dette temanummer, "Smidt ud og brændt af – to historier om sammenbruddsrevet arbejdslivsforskning", et emne der nok er velkendt for de fleste arbejdslivsforskere – situationen hvor forskerens relation til sit empiriske felt bryder sammen eller ændres i modstrid med forskningsplanen. Forfatterne argumenterer for at sådanne empiriske sammenbrud

ikke behandles som fejl der må rettes og forlades hurtigst muligt, men at man i stedet må stoppe op og bruge sammenbruddet som anledning til refleksion. Forfatterne viser med udgangspunkt i to 'sammenbrud' hvordan disse kan bruges til at åbne nye perspektiver på det empiriske felt, samt som udgangspunkt for teoriudvikling.

Rigtig god fornøjelse med at læse om metodisk mangfoldighed i arbejdslivsforskningen.

Agnete Meldgaard Hansen, Stine Rasmussen & Jo Krøjer

Temareaktion